

МУДАХЛАНГАНЛАГА
— **ХЫЧЫУН ЖУБАҢ**
Ол Көндөлдө 1935-жылда Мухомутов уулу койкордон дегуунады. Аны Мадина тойгага тиелп отуура уста кыбырууну оюндан а буюндан чагылдыра элчилери. Баям, андан келгенди жакшы жырға, жаркылыгы да тартынуу. Аруу, жуаш сабыни сау тийри ийүүш этип турганды. Аны жырлатпай, ага тынылганан тынатылган, гитчелери да хычын жууучулары эри.

хар нени да жыр айта эттеннин эспердижиде.
Жети класс шол бар эди ала турган берде. Андан ары сабыле кышуу эл жоругордиеле. Махмут шол жашаганды тийри кыташканды. Ол, бу байрамда кесине, окутуган жерине да махтуу келтирп турган жашауышанганды, андан мушт эттендиеле.

ОКБУУНУ НАСЫБЫ
Он классны тауканал, ол Ташкентде медицина институту киргире сойгонди. Алай

леде, байрам жыйлыулада, «Кыбарты-Малкыны» адабияты, маданияты декадларында, элпеле, шакарлада концерт программаларын көргөткөндиле. Ала уу — «Туган жеримди максаллар», «А-жашау» музыкада, «М. Вермонтов музыкада», «Эрттеги романса»... — орус, запал классикадан башлап, бююноскио жырлагы дери.
Жырчылары араларында Махмут аруу осыдагы, кызуу тарылма эңо, көп тилпеле айтылган жырлары ала энчи

Оп аны тилибизде композитор Жеримдин Мустафини, «Шиттеме?» (сөз. Ваталга И.), «Улыбиз», «Болаша чакырма» (сөз. Моксаланы М.), «Жашылык» (сөз. Сарбажанов З.), «Туган элимиз ашкырама» (сөз. Бабааланы И.), «Сүйөмкенин сакыла» (сөз. Куйлытаны Х.-М.), «Сени терезен» (сөз. Маммеланы И.), «Композитор Байчөкүланы Абидини» «Менсиз Кылай жашайсы?»... «Көн ахшы болсун, адам!» «Учтуромамы сени?» (сөз. Умаккуланы М.)

Юблелер

ЖАШАУУ САУЛАЙ МУЗЫКА ИСКУССТВОНУ АЙНЫУУНА ЖОРАЛАГАНДЫ

Кыбарты-Малкыны халкы артисти, республиканы Комсомол саугасыны лауреаты, булбуу ауазлы жырчыбыз Текуманы Махмухта бу көндө сексен беш жыл болады.

ТОЛМАГАН УМУТ
Малкыр халкыны көйөрүкү коюно алында ол Ташкенттин ноюноне «Минги тау» жырды айтырға чыгарылганды.

анга, көңгөчю жаша, аллай онг чыкмаганды. Ол заманда кыргыздар музыка үчилтеге бергенди. Анда окутуган жырларын ол жаша-

эди. Аны шагатка болганды, бир болуму эсеркерди Махмут. 1958-жылда «Наличкы» санаторияда концерттен сора, аны кытаына келип, бир тийрише: «Сизги ауазыгыз бек ариду. Сырткыдагы да алай. Баям, сизге тейгендерди консерваторияда окуп, жыр айтуу жаны ба билимизини өсдорюрге керекди», — дегенди. Ол анда ишлеп профессор Ольга Павловага чыкканды.

Т.), «Туган жерим — жорек жырим» (сөз. Куйлытаны К.), «Жабалак», «Ах таула» (сөз, махс да Куйлытаны Б.), «Жан дарман», «Кыдар» (сөз, махс да Токумаланы Р.) эм дагыда халкы жырла болуп, «Танг жулдузум», «Арбачы», «Аргы тауу башында», «Көк көйүрүк», «Көйүрүк жашны жырла», «Сокорленин жорго», «Жашы сагышылар» деген эм дагыда бир талай жыр айтады.

Орус, украин, башка тилпеле да бек аруу жырлайы Махмут. Ол санда «Средь шумного бала», «Ах, ты дашынка», «Неаполитан туше», «Марьяна», «С. Есенинни сөзлөрине», «Отговорила роща золотая...» Аны романсалары улуу концерт залга жайгашканды турданды.
Махмуту Музыка театрд бир кыуам оюндо да чакырылганды. Сөз оюндо, Молдарты «Савдоба Фигаро» деген операсында ол Дон Базилонду, П. Чайковскийни «Пиковая дама» Германия эм башаланы тенор партияларын жырлаганды.

УНУТЛМАЗЫК ДЕРСЕЛЕ

Алай бла ол Ленинградны консерваториясына туюндиди. Ол аны бошаган биринчи жырчыды халкыбызда. Анда окутуган жыллары анга жыр айтуу бек бийик десерлер бергенди. Ол анда профессор Николай Ольховскийни, аны аспиранты Юрий Баросову колырганды окутуганды.

Окутурга киргенде, аны ёнон барган деп айтырп, анга көрө киргенди. Бир көксөнд а аны тенор фахмусу бююнда бийик болганын ачыклаганды. Махмут опера классы иргени сынына киргенди. Аны иргенин дунгөк бейлиги жырчыла Елена Образцова, Ирина Богачёва, Владимир Атлантов окутуганды. Ленинград консерватория аны концерт жырчы эм устаз деген устакылыгы бергенди.

ЖЫР БЛА БИРГЕ

1963 жылда, окуу бошоп, ол жерине кытайханды эм кыргыздан артык жылыны тапканды. Бизде башкарты филармониясында иштегенди. Аны курамдында Фиданова, Ленинградда, Прибалтикада, Волга тийеринде, Россияны кылаында да болуп, не осыган болуп, не симфония оркестрин биргесине жырлаганды. Аны кеслерини жырчылары бизни композиторла сойон бергенди.

Алай болмады. Ол танг кошмини кыуандыргалмады. Маскуну койорго Кывакстанда Джамбул областыда Ровно элге туюндиди. Анда орусчула, украинчила, торкюло меселенин, корейчила, грекчила, чеченинчила, кыраачылыла, ингушчула, кымукулчула жашаганды. Ону эте билген башчылары хатарлардан анга халкы жерлеринден ажалып, бир бирге танычак болганды.

Сөгкөжылык Махмут алай бла киши жеринде бөгөнди. Элли сабыл кыадырында малга кыраганды, атра айланганды, жерде ишлегенди. Ол

ФИЛАРМОНИЯНЫ КЫАУУМУНДА

Шилерге Кыбарты-Малкыр филармонияга жаращанды. Ол кезиу малкыр халкыны маданиятын, музыка искусствосуну, адабиятын да өскөн, айтыгын заманы эди. Көп ишлери туюндиди. Филармонияны артисттери солуу юй-

МАДАНИЯТ

«Кырал дуняны жаннет этерге деп жарашдырылмаганды, ол жаханымден кытулурга деп кыуралганды»

Венецияда Халкыла аралы кинофестивалында Андрей Кончаловский «Дорогие товарищи!» деген кинофильмин премьерасы болганды. 1962 жылда Новочеркасск жерлерин тапкан ажылы болуптаны (артпа ала «Новочеркасский расстрел» дегенди) өскөн капарылы лента фестивалына баш саугасы ючюн эришеди. Россияда прокатка ол ноябрда чыгарылганды.

Ары бурулмаганыбыз?
— Андрей Сергеевич, сизги фильмизден сора «онголе, жоруданга, кесек-кесек болганды». Шыраа бизни Совет кыраын көтүрөөдө деп койреткенди. Ол заманда Новочеркасск адамла ол толокно излеп чыккандыла — алаы ишлерине тийиши багыны, аш-азыгыга багыланы көтөрүл-мөүлери. Аны демонстрацияларна сауту буруп атыргандыла. Сора СССР кылай эди — толокноко огөссө кыуруму?

Бек адамсылык, бир кесек адамсылык деп соруну алай салырга жарамайды. Жашу көп бетледи, дуняны ачкыла бла кырага колюшере керек тойлоду. Хау, Совет Союзда жашагыла терсик, болганын сезгенди. Мен да сезгенем. Атра Америкага кеткенем, анда да хал алай эди. Дуня саулда да алайды, башха болуп аманды да жокду.

Соруу башадады. Совет кырал алай терктер адамсылыккы нек эттенди. Ол ашханды надыскалды дегенге са бериге изилемди. Мен аны бирокчө ити, осыл жерлерин да көртөртөргө изилемди. Ол чыгарымда сезируге керекди.
— Кылай-алай болса да... Игирек жерлери кыасылыдыла?
— Бек алга, адамданы тамблагы кончю ишындуулуктары болганды. Айткылардына. Капитализмде уа киши гариантила бермейди, байлыкны чеклери жокчула, алай эсе уа, запал дуниндада, биргерде Америкада, капитализмде жарлыктыла да чексиз болурга болду.
— Аны ючюн, мен оюм эткенден, социализмни жангы торлорюо келгиси озөсөндө. Соруу: ол

Кызын инсанла болгандыла, алай ала да халкыга кылулук этерге ийнгенди.
— **«Сойгон адам келир»**
— Совет Союзга таныскылыгыны жалаанда аны жезунодо жашагыла сынамагандай, ол жезунодо оюсонден ханарадан билген сабыле окуна сыйнадыла. Тыйла алып айтканда уа, биз не затта таныск болганды?

— Биринчиден, баша-баша тыйла айтканда башха затлага таныскыла. Абданга жашлыкыйарын эсердеди. Экинчиден, кырккызуу суулук бла байлымы сорула бююноден эсе азыркы жерин алганды. Арбалза мамыр эдиле, кырккызуу — ичкюо ол жокду. Ма аны таныск болурда.

Сабийлени гаджетлери болмаганды — ала тенгик жорюткенди, даулашканды, бир затпа изилгенди. Бусугатта уа аксылылык болмагандына асымысы экрангага аралып кечкенди. Ол жакмузатта заралы болган байлыккылыгыны жангы торлорюон жаратады.

— **Сиз а тыйошомеги сабийликтеге?**
— Тыйошогиме. Көбюсөөндө менги тезде эдиле, алай — тыйошогиме.
Торкюй атыл орманда арбазыкыдан биз Совет маданияты керектеби. Анда Сиз торкюй салыны илерини, маршалланы сабийлери бу деп силеникпе да ойнаганды. Анда манга учу деп самакт бергенди, мен а андан кетип жукмуу буугамна. Бусугаттада класс даражалыга юлюшуну жерги патмалганды.

Сиз айтканга көрө, бу фильмин жаш тейгое көртөртюрге бла кыалгыра ишекли болганды.
— Хау, тенгим эм продюссери Алишер Усмонов бла бу фильмин этерге, кыалгыра эжили болганды. Силеру бююнодо жашадыла адамдыла асымысы торкюй эми торкюйюо америкалы кинону соудие. Биз арт 25 жылга америкалы кинога кыуаруулукны юйреткенди. Мында уа сейр төртпюк затчын, кыара-ак сурат, кыарагында да чайнап отурмаксы эдиле. Арда уа сойголе келир, дегенем. Не болса да, сымакала бардырдыра окулшанбыз. Биз эткөссө, юм этердик?

искуствону торкюйлерине, алачы жашканды. Мустафини, академиялы вокалга, халкы жерини айтырға юйретди. Ол окутуган жашла бла кызыла жорекеринден барызыдыла ага. Аны жаш адамла бла бир тий табакча хуери кончюле байлыккыла кыурды. Менсиме, кесип көнлери, кишини сындырды, тенгери бла сөлөнгөчкө сөлөшө, юйретди. Махмут жаша да алганд улуу журмат табата.

ХАЙЫРЛЫ КИТАПЛА

Текуманы Махмут аты жыр жыйнаккы жарашдырганды ногалары бла. Бу ишини магы-анасы улутуу. Кипталга жыр бла байлагы усталга оле уу-улагы, студентге да керектди. Дагыда ала музыка тарыхыбызны эзде кырыккы эсертелмедиле.

Биринчи китабы «Шиттеми» деген аты бла 1936 жылда чыкканды басмадан. Эллиме аны чыгарылга болуша, былай ноталы кипталыны чыгарган тын болмагандыла тошончогиме. Ара ол кези жырлаган жырла киргенди. Анда халкы жырла бла бирге Куйлытаны Кыасыны, Умаккуланы Танылыны, Моксаланы Магомети, Болашаны Ибрагимовни, Ибрагимни, Маммеланы Ибрагимни эм башка композиторла жазганды.

Биз бла Махмут аны кипталды этип, Куйлытаны Кыасыны, Умаккуланы Танылыны, Алим Козюковну сөзлери не болмаганды. Сора дагыда малкыр, кыбарты халкы жырлары да бирге тийширдигенди.

ФАХМУСУ, АСЫЛЫКТЫ ЮБЛУУ ДА ДАРАХА ЭМ СОЮМЕКЛИК

Биргесине ишлегенге Теку улна кылай сый-намыс бергендер мен Наталга Гасташеве даулашканды. Ол, аны махмут жаша кысада Козюков залда Гытулытаны Максими чыгармачылык ингрири барганды, биз бирге болганды. Махмут анда малкыр тилде жыр айтады, аны кыраа, олу уу, сахандан иймей турган эдиле», — деп эсгере эди. Наталга Казуболтона фахмусу ючюн, адамдыкы жыны бла ага саваын махтуу битеу да жырла багытта айтылган аныла.

Малкыр халкыда биринчи болуп консерваторияны бошаган жырчы Текуманы Махмут жаша кысада Козюков тиймилери ючюн КММАССР-ни сыйлы артисти, КММАССР-ни халкы артисти деген даражалы атлагы, көп махтуу, ыргызды жаша кысада Козюков ючюн, аны кыуануу турган болгонди, аны кезуула бир жаматууды да байрамлы болганын эсе ала, юблурга эзде кончюне сауулук, жорек узаркылык, ийле тийиле.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Ерлеу

Айтхылык балетмейстерлирибизге терен журметликлерин баямлай

Көп болмай «Балкырия» чыгарал фольклор этнография тейосу ансамблин солисттери Анахаланы Мурат, Жабаланы Анжела, «КБР1» телеканалы редактору Малкырлары Карина эм оператору Союзайлы Амин миллет ансамблинчы кыураган эм айтхыган балетмейстерле Кудайаланы Мутары бла Убашаланы Мутайны журметлене атап, Минги тауу шаркы теплесине көтөрүлгөндиле. Биргелерине ала малкыр халкыны фахмулу инсанлары суратларын да элтенди.

КыМР-ни

Альгимизден, таурга брүлөдөн эм спорт туркюмден федерациясыны тамтасы Елмезалы Абду-Халим а жаш адамла этген муратарына эрикпей-талмай барганылар аламан шарт болганын чертип, алай хар бирине да сертификаттарын бергенди. Дагыда ол аланы инструкторлары Гузойланы Асхатны усталгынын билгеленди. КыМР-ни Маданит министрствосу кесини Сыйлы грамотасы бла да сауугалганды.

Журналисттерини Союзуну правдини тамтасы Шауаланы Разият да болганды. — Бизди былай субай кызынче көтөрүлгөндери бла бек өктөмленем. Эр кишилени чыккыларына юйрөнгөн бек барыды да. Алай спордан бла альгимизден узык кылардыз а былай жетишмилери бла бек кыуандыргандыла. Журналисте кыламадан аруу зат көтөрүлгөндери дегеним жорюйду. Ол терс оом болганына Амин бла Карина аламан колгоду. Бери атапыры алында мен РФ-ни Журналисттерини Союзуну башчысы Владимир Соловьев бла сөлөнгөнө, ол да алагы кесини алгышын айтдырганды, — дегенди Разият. Биз бла ол Малкырлары Каринаны эм Союзайлы Аминни Союзуну сыйлы грамоталары, Жабаланы Анжеланы эм Анахаланы Муратны уа кипталга бла сауугалганды.

Биринчи көрө тепселеди.

Орун ыйкыкыда уа жашаланы бла кызыланы болуп жыйылуу Нальчикде өттенди. Аны торлюю-торлюю министрстволаны бла биринчиле келечилери, алачы колпагалары, тенгери да кытышкандыла. Анда көпторлююно ююсонден видеоролики презентациясы эм бу кыуамга киргенге аланы Минги таууга көтөрүлгөнөндери шаттатылган этен кырагыттыны бергенди.

Игирини бардырганы Аталаны Азор биринчи озёно «Балкырия» ансамблин кыурагыла улуу кылаын салганды бир предпринимателе. Кайталаны Исмайлык бергенди. Ол, бу коллективни келечилери былай атпагыла туукуленип, муратарына жетишкылар бла бектеуленгенин билгелеп, Жабаланы Анжеллага бла Анахаланы Муратга ыспас этгенди.

Республиканы спорт министрини орунбасары Аналаны Асла а «Балкырия» тейоучолери кесерини спартакиадалада да жалаанда ийи жанын көргөтсө келгендери билгелениди.

— Далгарыга бардырдыгыла уулаган эришмиледе биз аланы кочден хорлаплаганды. Аны себетли бу жаш адамлагы не аруу жерде да тынында деп оюмуу алайды. Минги тауу чыккыган кыуамга уа битеу да спорт бириниюу атындагы ыспас этем эм аланы атлары бла ырызлыкты кызыла кызыла алачы ичинде немертан табыркыдыла, — дегенди Ала ууу.

Баша айтханым, Эпбрусча чыккыган кыуамуу саянда республиканы телевиденинчи келечилери Малкырлары Карина бла Союзайлы Амин да бардыла. Ала эким да РФ-ни Журналисттерини Союзуну келечилериде. Презентацияны көлгөнгөн араларында КыМР-

Жаш адамданы бу атпагалары бла айткышларга көлгөнени араларында Байдаланы Далхат, Жабаланы Серго, «Балкырия» ансамблин художествоу тамтасы Торойланы Жамболат да болганды. Кызыланы хар бири да кесини ыспас сөзкөндө ала мындан ары да этген муратарлары, салгын болчорлары жетерлени төгөндери.

Алгышыла бошашгандан сора уа ыруу кылай этпегини ююсонден видеоролики презентациясы болганды. Жыйылыга келген хар бир адам да, жорюги өктөмдөндө тола, ол жолуучулукну сейр дундыкыс көчтөнди.

Жабаланы Анжела уа элде окунуу тиймалы эде көп жашалары. Арда ий айтханга көрө, миллетибизни аты бла Минги таууга чыгып, анда абыжы тейосу эм аны теплеринде демелиги хоргофларпырыны сурталары бла байракчалы аны жели сылаганы кызын жорюги бла өтпенди.

Биз бла алачы хар бири да тейпеге жеткендеринде таууга сеймилерин ачыккап, таууган айтындагы көлгөн кыо-наксыла. Жыйылуу суртахтошуу бла бошашганды.

ТАПАСХАНАЛЫ Аминат.

Итхам

Тегерекдеги аламатык келлендиргенди

— Биз, мында жашаганы, районубузу бек союбиз, жаратабыз. Алай, жарсыуу, аны ююсонден бир жер окуна жыр эди. Белгилесина, бизде айткыла Чирик көл, сейрилик жылы дарман суула, юч тауу да бардыла.

Кыралыгыны ююноне хоралгандыла. Хар ишини да кеси ючюери бла тамамлагандыла.

Жыры Тейпеланы Светлана, Тапласканы Мухтар, Кыдырланы Жанита, Алчакылы Артур, Рамазан Бербеков айтады. Клип району эм аруу жерлеринде — Бызаны элге барганы жолуу жанымда Тажыкты сууну кытадына, районга кирген жерде, Огырны Малкырда барган эски жолда, Чирик көлүн жагысында, Шыкыда да алынганды.

ХОПАЛАНЫ Хаджи-Мурат. СУРАТДА: жыры айтхала: (солдон оңнга) Рамазан Бербеков, Кыдырланы Жанита, Тапласканы Мухтар, Тейпеланы Светлана, Алчакылы Артур.

Юлия ШИГАРЕВА, «Аргументы и факты» газет.

